

Barbara Dziekan – Vajda

prof. zwyczajny PWSFTv i T w Łodzi

**Ocena pracy doktorskiej mgr Anny Buczek – Botiuk pod tytułem :
„Kształtowanie postaci scenicznej w oparciu o mechanizmy choroby uzależnienia na podstawie roli Catherine w „Pamięci wody” oraz współuzależnienia na podstawie roli Anny w filmie „ 0_1_0” i Jessie w spektaklu „Branoc, mamó” w związku z postępowaniem o uzyskanie stopnia doktora w dziedzinie sztuk teatralnych.**

Rozprawa doktorska mgr A. Buczek zawiera 101 stron, łącznie z bibliografią (17 pozycji, głównie książkowych). Do pracy dołączone są 3 płyty CD z nagraniami dwóch spektakli: „Pamięć wody” i „Branoc, Mamó”, oraz filmu : „ 0_1_0”.

Praca ilustrowana jest licznymi zdjęciami ze wspomnianych spektakli i filmu.

O dorobku artystycznym autorki dowiadujemy się z załączonego spisu ról zagranych w teatrze (14) w teatrze telewizji (2) i w filmie (9). Zwraca uwagę udział w 33 serialach. W spektaklu „Zabawa jak nigdy” pełniła funkcje asystenta reżysera Wiesława Komasy.

Do pracy dołączone są liczne recenzje mówiące o spektaklach i filmach, w których Anna Buczek brała udział. Niestety , godną ubolewania manierą recenzentów jest skupianie się na treści, reżyserii i wymowie dzieł, z pomijaniem analizy kreacji aktorskich, czego ofiarą jest również autorka.

Doktorantka jest właścicielką studia realizacji i postprodukcji dźwięku „El Sonido Anna Buczek”, które między innymi może się pochwalić realizacją nagrań audiobooków „Mistrzowie Słowa”, w których znakomici polscy aktorzy czytają wybitne dzieła światowej literatury. Autorka wymienia również 11 tytułów czytanych przez siebie audiobooków .

19.5.17
2/P/01/17

Starannie opracowana edytorsko praca doktorska składa się z sześciu rozdziałów poprzedzonych wstępem i zakończonych podsumowaniem.

We wstępie autorka przedstawia swe poglądy na temat sztuki aktorskiej, zwracając szczególną uwagę na te aspekty pracy nad rolą, które będą miały znaczenie w dalszym rozwinięciu głównych tematów, a mianowicie na psychologiczny element zniewolenia przez nałóg i na jego konsekwencje. Swe rozważania buduje na podstawie prac terapeutki Pii Mellody, zapowiadając, że „scenariusze emocji i przeżyć” kreowanych przez siebie postaci pisała „w oparciu o doświadczenia medyczne i terapeutyczne autorki *Toksycznych związków* czy *Drogi do bliskości*.”

W rozdziale „Praca nad rolą” daje przegląd wskazań znakomitych teoretyków i twórców teatru, jak Stanisławski, Bolesławski, Lee Strasberg, które mają doprowadzić aktora do jak najlepszego ukazania prawdy postaci.

Koncentruje się na psychologicznych aspektach pracy nad rolą, które mają doprowadzić do wzbogacenia i pełnego wykorzystania umiejętności technicznych. Autorka wymienia i omawia: pamięć afektywną, pamięć inspiracyjną, pamięć emocjonalną, pamięć wyobraźni i pamięć wizualną. Pojęcia te relacjonuje w sposób zwięzły i trafny posługując się cytatami, nie stroniąc od własnych refleksji.

Rozdział drugi, zatytułowany „Choroba uzależnienia i współuzależnienia oraz ich mechanizmy” jest wszechstronnym, szesnastostronicowym wykładem o mechanizmach choroby alkoholowej. Dla przykładu podaję podkreślone przez autorkę i omawiane szczegółowo patologiczne zjawiska. Są to : system iluzji i zaprzeczeń, nałogowe regulowanie uczuć, rozpraszanie i rozdwarzanie ja, trudności w trafnym odczuwaniu swojej wartości, trudności w wytyczaniu funkcjonalnych granic, trudność w posiadaniu i wyrażaniu swojej rzeczywistości, trudność w rozpoznawaniu i zaspokajaniu swoich własnych potrzeb i pragnień. Owo kompendium wiedzy o osobach uzależnionych i współuzależnionych - czyli przebywających w ścisłym związku z ofiarą nałogu - tworzy w założeniu i realizacji podstawę do analizy, zrozumienia i w następstwie tego, wiarygodnego zagrania przez A. Buczek - Botiuk postaci egzemplifikujących temat pracy.

Analizując w następnym rozdziale zmagania z rolą Catherine w spektaklu „Pamięć wody” autorka powraca do omawianych wcześniej mechanizmów choroby alkoholowej. Daje przykłady tworzenia systemu iluzji i zaprzeczeń, nałogowego regulowania uczuć, rozpraszania i rozdawania „ja”. Dla zilustrowania swych tez daje liczne, trafne przykłady dialogów. W zakończeniu, mówiąc o omawianej bohaterce, pisze „...pewnego rodzaju terapię wykonałam z Catherine ja. Odkryłam w niej przestrzeń, o której przecież ona nie wie. Stworzyłam osobę z krwi i kości, z dręczącą ja przeszłością, terażniejszością i przyszłością.” Mam wrażenie, że aktorce rzeczywiście się to udało.

W rozdziale IV mgr Buczek-Botiuk analizuje symptomy współzależnienia widoczne u Anny, bohaterki filmu Piotra Łazarkiewicza „0_1_0”. Na piętnastu stronach omawia wszechstronnie i szczegółowo sytuację bohaterów z filmu, koncentrując się na granej przez siebie postaci, osoby bardzo blisko związanej z bratem narkomanem. Przyjmuję z uznaniem wnikliwość i pracowitość aktorki w podejściu do tego trudnego zadania. W nawiązaniu do uprzednio przedstawionych teorii omawia tutaj „trudność w trafnym odczuwaniu swojej wartości”, „trudności w wytyczaniu funkcjonalnych granic”, „trudności w wyrażaniu swojej rzeczywistości”, „trudność w rozpoznawaniu i zaspokajaniu swoich własnych potrzeb i pragnień” i „trudność w doznawaniu i wyrażaniu swojej rzeczywistości w sposób umiarkowany”. Sukces zależy oczywiście od tego, jak rozumienie postaci zostanie przekute na jego realizację na planie filmowym. Myślę, że autorka - psycholog, dobrze wywiązała się z tego zadania jako aktorka.

Podobną wnikliwością i wszechstronnością odznacza się przy omawianiu elementów współzależnienia przy tworzeniu roli Jessie w spektaklu „Branco Mamo”, co jest tematem następnego, liczącego 28 stron rozdziału pracy, w którym posiłkuje się licznymi, trafnie dobranymi przykładami dialogów. Nicią przewodnią dramatu Marshy Norman jest w uproszczeniu toksyczna zależność matki i córki. Autorka gra postać córki z Katarzyną Skarżanką, grającą matkę. Czytając pracę miałam wrażenie, że autorka czułaby się świetnie w gabinecie psychoanalityka, co nie jest zarzutem, tylko podkreśleniem tego, z jaką konsekwencją bada wszystko, co wypowiedziane i niewypowiedziane w trudnej relacji dwóch blisko związanych z sobą istot. Tu również autorka opiera się na literaturze przedmiotu, cytując między innymi zwięzłą definicję

współuzależnienia, podaną w pracy Hędzelka, Wnuka i Marcinkowskiego, jako „...zespół skutków psychologicznych wynikających z życia w jednej rodzinie z alkoholikiem, powstałych w bezpośrednim związku z jego uzależnieniem. W wyniku zaistnienia powyższych okoliczności dochodzi do zmian w funkcjonowaniu zarówno systemu rodzinnego, jak i jego nieuzależnionych uczestników”.

Praca doktorantki skomponowana jest w sposób logiczny, a więc nie mogłaby się obyć bez rozdziału, w którym omawiane są elementy techniki aktorskiej, służącej realizacji i demonstracji opisanych odkryć natury psychologicznej i socjologicznej.

Służy temu rozdział pod tytułem: Werbalna ekspresja dwóch monologów w kontraście symptomów chorobowych – indywidualny język interpretacyjny.

Biorąc pod uwagę obfitość rozważań psychologicznych w poprzednich rozdziałach, spodziewałabym się szerokiego potraktowania tego tematu, ale szanuję decyzję autorki o przykładowym omówieniu tylko niektórych spraw, związanych z tematem pracy, czyli, mówiąc ogólnie, kształtowaniem postaci scenicznej z problemami uzależnienia i współuzależnienia. Odnosząc się do wspomnianych postaci, autorka pisze: „...poza wieloma rozbieżnymi kierunkami rozwoju osobowościowego, posiadają wspólny mianownik – *niemoc*, którą w świadomości scenicznej postanowiłam zawrzeć w pauzie, w natężeniu głosu, jego barwie i wysokości”. Koncentrując się na znaczeniu pauzy, autorka odnosi się do literatury przedmiotu (A. Górską. *Semantyka milczenia*), a dla zilustrowania swej pracy nad rolami pod tym szczególnym kątem, omawia wnikliwie dwa dialogi, jeden między Matką i interpretowaną przez siebie Jessi ze spektaklu „Branoc, mamó” oraz między Mary i Catherine (tu gra Catherine) w „Pamięci wody,„. Omawiając drugi dialog, kładzie także nacisk na posługiwanie się natężeniem i barwą głosu, również płaczem. To wszystko jest, jak stwierdza na zakończenie rozdziału , efektem poszukiwania „...języka ekspresji najpełniej i najprawdopodobniej oddającego symptomy uzależnień i współuzależnień”.

O szerszych i głębszych intencjach swej pracy, mgr Buczek-Botiuk pisze w podsumowaniu, zwracając uwagę na złożony, psychologiczny problem uzależnień i zachowań ludzi uzależnionych, który wykracza, rzecz jasna, poza

sztukę, ale przez sztukę ma szansę na lepsze zrozumienie, a nawet empatyczne odczuwanie. Należy oczywiście przyklasnąć jej przepojonemu wiarą, miejmy nadzieję, że nie nazbyt idealistycznemu przekonaniu o możliwościach sztuki teatralnej i kształtowaniu przez aktora obrazu świata, dla rozwoju własnego i jak pisze, „dobra drugiego człowieka”.

Praca pokazuje bardzo poważne, odpowiedzialne podejście aktorki do zadań scenicznych. Temat swej pracy prowadzi logicznie, bardzo wszechstronnie, wręcz z naukowym zacięciem.

Oczywiście, sceptyk mógłby powiedzieć, że gdyby o dobrym aktorstwie decydował szczegółowy, „psychoanalityczny” rozbiór kreowanych postaci, najlepszymi aktorami byłiby profesorowie psychologii, czasem socjologii. Na szczęście o sukcesie decyduje też wiele innych czynników, które dobrze znają ludzie teatru - przede wszystkim dwa z nich: praca i talent.

Oglądając kreacje mgr Buczek-Botiuk mogę stwierdzić, że na szczęście wymienionych wyżej zalet jej nie brakuje, a umiejętność analizy, czerpanie z literatury i rzadką sprawność wyrażania myśli mogłabym określić językiem ekonomii, jako cenną „wartość dodaną”, która oby była dobrze wykorzystana w jej dalszej twórczej drodze.

Uważam, że praca spełnia wszelkie kryteria pracy na stopień doktora w dziedzinie sztuk teatralnych.

Proponuję stopień bardzo dobry.

Barbara Drobek - Ucyda